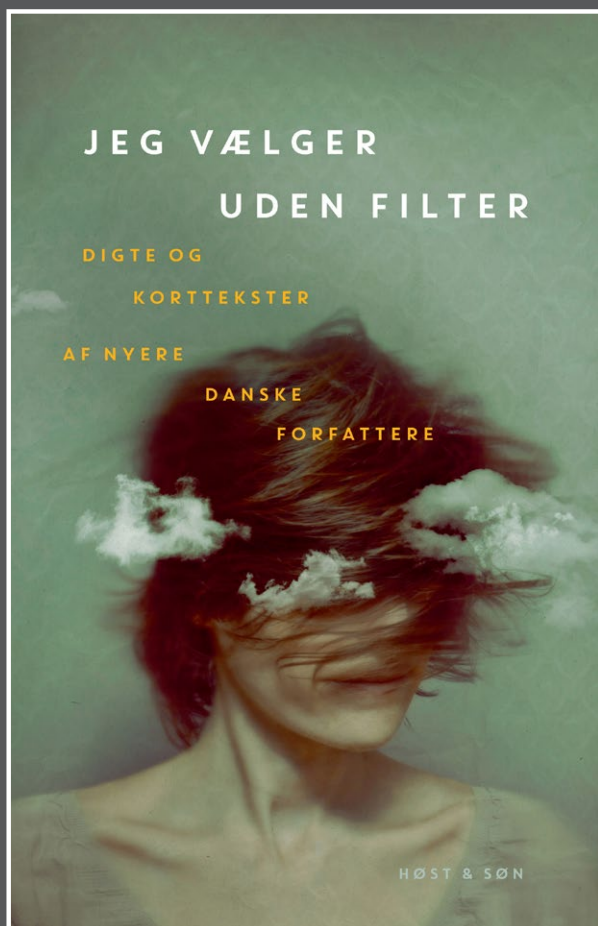

LITTERATURGUIDE

Maria Louise Bjørg Bjerrum og Lisa Gardum Andersen

Nyere danske forfattere **Jeg vælger uden filter**

Litteraturguide til *Jeg vælge uden filter*

© Maria Louise Bjørg Bjerrum og Lisa Gardum Andersen og

Høst & Søn/ROSINANTE & CO, København 2016

1. udgave, 2016

Bogforside: Alette Bertelsen, AletteB.dk, med foto af David et Myrtille, Arcangel

Grafisk tilrettelæggelse: Christensen Grafisk

Høst & Søn er et forlag i ROSINANTE & CO

Købmagergade 62, 3. | Postboks 2252 | DK-1019 København K

rosinante-co.dk

Indhold

- 4 **Om *Jeg vælger uden filter***
- 6 **Præsentation af litteraturguidens opbygning**
- 7 **Baggrundsteori for undervisningsforslag**
 - 7 Stil
 - 9 Receptionsæstetik
 - 13 Creative writing
- 14 **Undervisningsforslag**
 - 14 Førlæsning
 - 15 Gør noget
 - 15 Gina
 - 16 Jeg vælger Valencia
 - 18 Mordet i Vestermarie
 - 18 Sommerdreng
 - 19 Frierfødder
 - 20 Ekstraopgaver
- 22 **Litteraturliste**
 - 22 Skønlitteratur
 - 22 Faglitteratur
 - 22 Internetkilder

Om *Jeg vælger uden filter*

Se mig, jeg skulle måske have lagt mere makeup, mindre makeup, jeg skulle måske have valgt flere følelser, færre. Jeg vælger uden filter, jeg vælger forkert, for det meste, for meget, for lidt, forsigtigt, for hurtigt, for fremtiden, forkert (Høeg s.27).

Dette citat fra *Jeg vælger uden filter* markerer det senmoderne menneskes rodløshed og forvirring i alle de valg, der kan præge livet i den vestlige verden. Det totale fokus på individets mulighed for at kunne vælge gør livet komplekst i al sin ambivalens. Man kan næsten drukne i oceaner af konstante valg og få en ubændig lyst til *ikke* at skulle vælge. At kunne fravælge sit valg.

Jeg vælger uden filter er en antologi, der netop tematiserer valg. I 24 forskellige digte, korttekster, novelle- og romanuddrag skriver danske forfattere om de spontane valg. De forvirrede valg. De desperate valg. Og om de valg, som bare sker. På vidt forskellige niveauer og i meget forskellige teksttyper reflekterer antologien over begrebet valg. I åbningsteksten møder vi den ordløse tekst, hvor forfatterne William Zeuthen og Jeppe Lai eksperimenterer med både tekstbegrebet og læserens referencerammer og associationer. Deres bidrag til antologien er således en enkelt side bestående af felter og rammer under titlen »Gør noget«, som bliver ledsaget af et piktogram, der forestiller en hånd, der holder en pen. Her appelleres til læseren om at gøre noget, og forfatterne markerer, at livet netop består af mange individuelle valg. Videre i antologien møder vi i Amalie

Laulund Trudsøs »No worries« en hovedperson, som efter gymnasieårene nu sidder i flyvemaskinen på vej om på den anden side af jorden for at udforske ukendte horisonter. Flyveturen indbyder til refleksioner over det at kunne vælge versus det ikke at have valg. Refleksioner, som igangsættes af flyveturen, der fører hende over Afghanistans bjergtinder.

I »Gina« af Anita Krumbach arbejder Jeppe i en snasket grillbar/kiosk et sted i Udkantsdanmark. Her provokeres hans moral til at vælge at handle, da han bliver konfronteret med udnyttelse og bedrag, og som læser væmmes man ved det scenari, som Anita Krumbach nøgternt skildrer.

I *Jeg vælger uden filter* findes også et uddrag af den anmelderroste roman *Lejlighedssange*, hvor Stine Pilgaard præsenterer jeg-fortælleren, der bor i kollektiv. Fyldt med humoristiske fraser over hverdagepoker, behovet for at skille sig ud og en tyk ironisering over den politisk korrekte storbyideologi, der runger af nedtrykt akademiker, politisk vegetar og finkultur. Her kommer tematikken *valg* til udtryk i forfatterens understregning af, at *man må bevare en enkelt streng til normaliteten [...] Elles ender det med at blive det eneste, man taler med folk om, sex, kunst og grøntsager* (Pilgaard, s.20).

Jeg vælger uden filter er en vandring gennem valg og fravalg, og som læser inviteres man til at vælge at gå til og fra disse tekster, indleve sig og røres, forarges og forundres. Antologien kan læses som et samlet værk i kronologisk rækkefølge eller som nedslag, hvor inspiration, nysgerrighed eller spontanitet er den afgørende faktor. Valg og præferencer er forskellige, valget er dit.

Præsentation af litteraturguidens opbygning

Jeg vælger uden filter tematiserer det faktum, at livet uløseligt er forbundet med et hav af valg. Denne kendsgerning og eventuelle medfølgende frustrationer kan være et velkendt fænomen blandt unge, der om nogen oplever at skulle træffe beslutninger, der kan have betydning for deres øvrige liv og fremtiden. I *Jeg vælger uden filter* eksperimenteres med stil, sprog og form og sammen med den gennemgående tematik, er antologien velegnet til danskundervisningen i gymnasiet. Her skal eleverne både stifte bekendtskab med ældre og moderne forfattere og værker, og *Jeg vælger uden filter* er en relevant indfaldsvinkel til sidstnævnte kategori. Samtlige tekster er skrevet af nyere danske forfattere og repræsenterer et bredt udvalg af den allernyeste danske litteratur og en forfatterskare, som kan blive stemme for elevernes generation.

Denne litteraturguide er bygget op, så den først præsenterer udvalgt teori, som vil være velegnet i et fortolkningsarbejde med *Jeg vælger uden filter*. Efter teoriafsnittet følger konkrete undervisningsforslag med udgangspunkt i den præsenterede teori og i udvalgte tekster fra antologien. Undervisningsforslagene indledes med en før læsningsdel, hvor eleverne opfordres til at reflektere over tematik og hæfte sig ved ikonotekstens (det samlede værks udtryk) mulige betydning.

Baggrundsteori for undervisningsforslag

Stil

Når man beskæftiger sig med litteratur, er det i sagens natur relevant at beskæftige sig med tekstens stil. Men nogle genrer kalder mere på denne analysetilgang end andre, og netop digte og korttekster, som vi hovedsageligt finder i *Jeg vælger uden filter*, er med de forskelligartede udtryk både i form og indhold oplagte at anlægge et stilistisk fokus på. Et eksempel på dette er Nanna Damsgaard-Larsens »Aldrig alene som i Glesborg«, hvor det formmæssige meget tydeligt kommer til udtryk. Her er siden lagt ned, så læseren allerede der må studse over, hvorfor dette greb er valgt. Desuden findes i teksten ingen versaler og kun få tegn – igen et element, som gør det interessant at kigge på stilen:

jeg ringer til min mor og fortæller at jeg ikke kan få lov at være alene nogen steder da vi var små, siger min mor, stod jeg op klokken fem for at være alene før I vågnede jeg måtte vælge de morgener til, uanset hvor træt jeg var, siger hun (Larsen, s.41).

At arbejde med stil handler om at studere tekstens sproglige karakteristika, herunder blandt andet ordvalg og billedsprog, men i ligeså høj grad drejer det sig om at analysere sætningsopbygninger og den grafiske opbygning, der nødvendigvis må have en betydning for forståelsen af teksten. Stilbegrebet bliver således brugt til at karakterisere det særlige ved en tekst og i nogle tilfælde ved en forfatters værker.

En god stilanalyse afdækker og beskriver, hvad der er karakteristisk ved en tekst, både hvad angår tid, altså i hvilken periode teksten er skrevet, og genre, og yderligere interessant bliver analysen, hvis den formår at sætte ord på, hvordan en tekst bryder med en genre eller en stil, hvilket er tidstypisk for tekster netop nu, hvor mange forfattere leger med genrehybrider (Jelsbak, s. 117). For at kunne fokusere på, hvordan en tekst adskiller sig fra andre tekster inden for samme kategori, kræver det naturligvis et på forhånd indgående kendskab til, hvordan de traditionelle genrer og perioder skiller sig ud. Med den første tekst i *Jeg vælger uden filter* ses et tydeligt eksempel på, hvordan forfatterne bryder og eksperimenterer med, hvad en tekst overhovedet er, idet »GØR NOGET«, som beskrevet i forrige afsnit, blot består af en række felter og et piktogram, og altså ingen reel tekst i traditionel forstand.

En hovedpåstand i det 20. århundredes stilistiske tekstfokus er teorien om, at det litterære sprog opstår som en afvigelse fra dagligdags sproget, hvorfor begrebet *synonimi* (Jelsbak, s.102), altså at der findes forskellige måder at udtrykke det samme indhold på, bliver relevant. I *Jeg vælger uden filter* kommer afvigelsesteorien dog til kort i flere tilfælde, idet flere tekster netop er skrevet i et let genkendeligt hverdagsprog, som fx i »Jeg vælger Valencia«:

Fuck, hvor har det været sygt nederen at være ked af det den sidste måned pga. dig... Hehe, nej, men jeg vil alligevel bare sige tak for sushi og godt selskab (Høegh, s. 22 og 25).

I den senere tid er der da også kommet en nyorientering af det 20. århundredes stilistiske tilgang. Denne fokuserer ikke kun på det ydre, men i ligeså høj grad på tekstens indre, altså

indhold, fortæller, handling med videre, og ikke mindst sammenhængen mellem det indre og det ydre, altså mellem form og indhold. Derudover ser en nyorienteret stilanalyse også på tekstens diskursive sammenhæng, på den sociale kontekst og nogle steder på den sociologiske sammenhæng. Med tematikken »valg« i *Jeg vælger uden filter* bliver en senmoderne tendens, som beskrevet ovenfor, netop aktualiseret i litteraturen, hvorfor en stilanalyse med kig på også den sociologiske kontekst og tidstypiske tendens også bliver relevant.

Receptionsæstetik

I 1900-tallet sker der en udvikling inden for litteraturteorien. Man går fra en orientering, hvor der i fortolkningsprocessen er fokus på forfatteren – altså en biografisk analyse af en tekst, til nykritikken og strukturalismen, der har selve teksten i fokus. Senere kommer receptionsæstetikken på banen. Her er opmærksomheden rettet mod teksten og dens læser, og fortolkningen af tekster fokuserer ikke kun på, hvad der står i selve teksten, men også hvilke oplevelser læseren har under læseprocessen. Læseren opfattes ikke blot som modtager af forfatterens fortælling, men som medskaber af teksten under læsningen. Den tyske litteraturforsker Wolfgang Iser betegnes som den læserorienterede pædagogiske mand, og han har spillet en central rolle inden for receptionsæstetikken med sin interesse for tekstens appelstruktur, også kaldet tekstens tomme pladser. Derfor er det relevant at dvæle ved hans teori i forhold til et værk som *Jeg vælger uden filter*, der netop leger med læserens valg og tilgange til værket, hvilket fremhæves eksplicit i omslagets tekst, i novellernes tematiske indhold og i legen med teksten som medie som det ses i indgangsteksten »Gør noget«.

Iser argumenterer for sin teori på følgende måde: [...] *Samtidig må man sige, at en tekst overhovedet først bliver vakt til live, når den bliver læst* (Iser 1996, side 103).

Iser fokuserer på læseprocessen, og hvad der foregår mellem teksten og læseren i denne proces. Han finder det naturligt at inddrage læserens oplevelse, når tekstens betydning skal fortolkes. Under læseprocessen finder en korrespondance mellem tekst og læser sted, og det er i denne dialog, at læserne inddrager sig selv og derved agerer medaktør til tekstens univers.

En skønlitterær tekst konstruerer en virkelighed, som ikke findes. Der kan være hentet inspiration fra virkeligheden fx fra forfatterens eget liv, men i fiktionens natur er tekstens handling opdigtet. Personer og beskrivelser er ikke virkelige objekter. Eksempelvis kan en tekst beskrive følelser, men den føler dem ikke. Teksten kan derimod gennem sine beskrivelser appellere til, at læseren gennem sin indlevelse føler de beskrevne følelser eller reagerer på dem. Det er i denne proces, at læseren aktualiserer tekstens intention ved sin reaktion på det beskrevne og indlevelse i teksten. I *Jeg vælger uden filter* ses et eksempel på denne meddigtning og appel fra tekstens side blandt andet i Anita Krumbachs »Gina«, hvor læseren kan reagere følelsesmæssigt på Jeppe's oplevelser i grillen en sen aften.

Han stivner ved lyden af Johns stemme. Blød og kælen. Insisterende. En ubestemmelig lyd fra Gina. Helt paralyseret står Jeppe. Er væk i et hop, da det bumler mod døren. Halvvejs ude af bagdøren hører han en rytmisk dunken mod væggen. Ginas klynken. (Krumbach 2015, side 16).

Intet sted i teksten står der, at Gina udsættes for voldtægt af John, der er den anden medarbejder i den snuskede grillbar. Vi får derimod en kort og præcis beskrivelse af det, som Jeppe hører og hans reaktion på dette. Disse beskrivelser kalder Iser for skematiserede billeder. Det er denne konkrete og sanselige beskrivelse, der kan virke forstærkende på læserens oplevelse af handlingen. Forinden den beskrevne scene har læseren mødt Jeppe i hans arbejde på grillen og har i den forbindelse fået beskrevet John gennem Jeppe's iagttagelser. Her danner læseren sig ubevidst et billede af John, hele tiden uden at der sættes etikette på John som usympatisk eller lignede.

John sidder på en ølkasse i baglokalet. Han trækker datomærker af bakker med brunkager. Krøller dem sammen og smider dem i skraldespanden. – Så bliver det alligevel jul!

Jeppe fisker en pakke brunkager op af kassen. [...] – De er næsten et år for gamle. Det må da være strafbart. John trækker på skulderen. – Det er der så meget, der er. [...] Johns lyse overskæg bugter sig, når han taler. Vimsehår, tænker Jeppe. Han så engang en skolopender i et dyreprogram. Han havde ikke vidst, at skolopenderen var et rovdyr. Han blev overrasket over, hvor stort et ubehag det lille leddyr fremkaldte i ham (Krumbach 2015, side 13-14).

Ifølge Iser er det mellem disse skematiserede billeder, at der opstår tomme pladser. Uden at læserne opdager det, dannes der et billede og indtryk af John. Derfor er det også unødvendigt i novellens afslutning at skrive, at John voldtager Gina – læseren kan fortolke dette, fordi de forgående beskrivelse har dannet et indtryk af, hvilken type John er. Det er i denne fortolkning/meddigtning af de tomme pladser, at læseren aktualiserer teksten.

Men udover at kunne reagere på Johns handlinger kan læseren også fornemme Jeppe og hans ubehag ved det han bliver vidne til. Anita Krumbachs sanselige beskrivelser af lydene i grillen og Jeppe's fysiske reaktion på voldtægten bliver en bevidst leg med sproglige virkemidler, og hvilke følelser ord kan genere hos læseren. Sammen med Jeppe fornemmes alt, hvad der sker, uden, at det ses direkte.

I en undersøgelse af de tomme pladser i en tekst kan det være relevant at hæfte sig ved, hvordan forfatteren har valgt at lade dem fremtræde. I »Gina« forekommer de tomme pladser blandt andet i dialogerne mellem Jeppe og John. Effekten af dette valg bliver, at læseren uvilkårligt stiller de to personer op over for hinanden. I ovenstående citat fra scenen med datomærknin-gen ses et eksempel på dette. Jeppe kommer for læseren til at fremstå som en reel fyr, mens John bliver lusket og upålidelig. Læseren inviteres til at fatte sympati for Jeppe, mens der kan etableres negative forventninger til Johns moral. Denne stil-lingtagen til Jeppe og John kan være med at forstærke læserens oplevelse, da John i novellens slutning »mærker« Jeppe med sit kys, hvor et kraftigt ubehag kan stadfæstes. Forfatteren har altså tidligt i novellen lagt tomme pladser ud til fortolkning, der er med til at etablere læserens følelsesmæssige engagement i teksten.

Idet læseren i fortolkningsprocessen inddrager sig selv vil denne naturligt trække på egne erfaringer og oplevelser. Iser ser ikke noget problem i denne subjektive fortolkningshorisont, da han mener, at forfatteren ved anvendelse af de tomme pladser netop har medtænkt sin læser. Det er et naturligt forhold for en læsning, at forfatteren skriver til en læser. Ved at anvende tomme pladser ønsker forfatteren ifølge Iser, at læseren invol-

verer sig i læsningen og deltager i teksten med sit personlige engagement. I *Jeg vælger uden filter* kan man med stor fordel fokusere på elevernes meddigtning, og skærpe deres opmærksomhed på tekstens struktur ved at blive opmærksom på, hvordan forfatteren inviterer dem til deltagelse i tekstens handling.

Creative writing

I sin oprindelige form sigter creative writing imod at uddanne forfattere. Her er det en grundantagelse, at den gode forfatter også er en god læser (Ringgaard, s. 389). Selvom danskundervisningen i grundskolen og gymnasiet ikke har som mål at uddanne forfattere, kan arbejdet med litteratur og forståelsen af denne skærpes gennem creative writing, hvor netop det at læse som en forfatter kræver at gå helt tæt på teksten og forstå den i en nyorienteret stilkontekst, som beskrevet ovenfor. Her gælder det om at have øje for indholdet, fx for sproget, for hvad det gør ved læseren, altså et subjektivt og dannende syn samt for tekstens sammenhæng mellem form og indhold. Ved selv at forsøge sig med at skrive kreativt, får man et klarere blik for teksters stil og substans, mens evnerne til at fremstille skriftligt bliver forbedret ved at have en klar sammenhæng med litteraturarbejdet. *Jeg vælger uden filters* digte og kortprosatekster gør med sine mange tomme pladser og form- samt indholdsmæssige eksperimenter det skriftlige, meddigtende arbejde aktuelt.

Creative writing er en uforudsigelig proces, der ikke har et korrekt svar, men som derimod er en subjektiv øvelse, der kræver, at eleverne inddrager sig selv og gør både proces og produkt subjektivt. Med en tematik som »valg« giver netop dette mening, idet unge mennesker i dag, som beskrevet i afsnittet »Om *Jeg vælger uden filter*«, med ret stor sikkerhed kender til at skulle

vælge. Og i forhold til *Jeg vælger uden filters* mangeartede tekster, kan de, som tidligere skrevet, alle siges at have en særlig subjektiv stil, som kan danne udgangspunkt for det skriftlige arbejde. I undervisningsforslagene nedenfor findes forskellige konkrete bud på, hvordan creative writing kan inddrages i litteraturarbejdet.

Undervisningsforslag

Førlæsning

- ◆ Eleverne skal reflektere over begrebet valg. Lad dem udfylde et mindmap indenfor eksempelvis 4 minutter, således at eleverne presses i deres kreative tankeproces. Opgaven er indledningsvis individuel, hvorpå eleverne i grupper diskuterer, hvilken betydning det har for det senmoderne menneskes liv, at det defineres ud fra en uendelig mængde af valg.
- ◆ I en efterfølgende opsamling kan læreren med udgangspunkt i elevernes refleksioner og diskussioner stille skarpt på den samfundstendens, hvor det uundgåelige valg er et grundvilkår. I denne sammenhæng kan det fremhæves, hvordan tekster skrevet i dag kan tematisere dette.
- ◆ Ud fra titlen *Jeg vælger uden filter* skal eleverne lave en skriveøvelse med netop denne overskrift. Sæt ligesom ved den foregående øvelse også her en kort tidsramme.
- ◆ Lad eleverne individuelt vælge en tekst fra antologien – udelukkende ud fra titlerne, som findes i indholdsfortegnelsen. De skal nedskrive deres tanker og begrundelser for valg af

tekst. Først herefter nærlæses teksten og eleverne reflekterer efterfølgende over, hvordan tematikken »valg« kommer til i deres tekst.

- ◆ Eleverne kan eventuelt tydeliggøre argumenterne for både valg af tekst og tematikkens fremtræden heri i en billedcollage med 3 x 3 billeder. En øvelse af denne type fører sproget og teksten sammen med andre kunstarter.
- ◆ I grupper kan eleverne drøfte, hvordan titel og forsidebillede har en sammenhæng. Denne øvelse skal bruges senere i forløbet.

Gør noget

- ◆ Med udgangspunkt i denne litteraturlæses teori-afsnit kan læreren komme med et kort oplæg om sprog, stil og receptionæstetik. Desuden kan det i denne sammenhæng være interessant at dvæle ved tekstbegrebet og diskutere, hvordan »Gør noget« lever med dette.
- ◆ Lad eleverne reflektere over, hvilke associationer de får, når de ser teksten. Ud fra disse kan de i de tomme kasser indsætte ord, der passer med disse associationer. Opgaven vil tydeliggøre og eksemplificere den netop gennemgåede teori.
- ◆ Hvad mon opfordringen/ordren i titlen »Gør noget« går ud på? Lad eleverne drøfte dette.

Gina

Som nævnt i teori-afsnittet er det relevant i et arbejde med »Gina« at undersøge, hvordan Anita Krumbach arbejder med de skematiske billeder. Derfor skal eleverne her bemærke, hvordan forfatteren arbejder med de tomme pladser og på den måde »planter« oplevelser, følelser og holdninger hos læseren.

- ◆ Eleverne skal finde og nedskrive de skematiserede billeder, de får af John. Efterfølgende skal de med egne ord beskrive John ud fra de citater, de har fundet i novellen.
- ◆ Nu skal eleverne reflektere over, hvilke virkemidler forfatteren anvender for at placere denne oplevelse af John hos læseren.
- ◆ I »Gina« er det primært i dialogerne mellem Jeppe og John og via Jeppes iagttagelser fra en dag i grillbaren, at læseren får de skematiske billeder. Hvad gør det ved vores oplevelse af de to personer, da de stilles over for hinanden på denne måde?
- ◆ Afslutningsvis skal eleverne nedskrive, hvilken følelse, de sidder tilbage med efter at have læst »Gina«. De skal fundere over, hvordan denne følelse er fremkommet. Hvordan er sproget, beskrivelserne og handlingen med til at påvirke dem. Hvilke stilistiske virkemidler har forfatteren anvendt?
- ◆ Hvordan kommer tematikken »valg« til udtryk i »Gina«?

Jeg vælger Valencia

I »Jeg vælger Valencia« møder læseren den rodløse teenager, der lever sit liv gennem de sociale medier og særligt alle de filtre, hun benytter til sine selfies og øvrige billeder. Som en skærende kontrast til hendes eget liv, hvor hun hele tiden foretager valg i håbet om at definere sig selv, står hendes forældre, der tilhører en anden tid og generation. De fremstår markant anderledes i kraft af jegfortælleres betragtede iagttagelser af dem, hvor fortællestilen her er med til at distancere jegfortælleren fra forældrene. Men handlingen er også med til at markere dette skel mellem generationerne. Forældrene har fundet sig selv og hinanden, mens jegfortælleren stadig leder efter sig selv og har vanskeligt ved at finde kærligheden live.

Min mor kan bedst lide meget stærk lakrids. Min far kan bedst lide søde ting som fx vingummi. Det fungerer godt for dem at dele de fleste poser slik (Høeg 2015, side 28).

Da jeg var seksten, sagde min mor til mig i prøverummet: Man skal ikke følge moden blindt, men tage sin kropform med i betragtning (Høeg 2015, side 25).

I et arbejde med »Jeg vælger Valencia« er det derfor interessant at undersøge sprogets og tekstens stil. Både i forhold til den sproglige stil og indholdet er det relevant at undersøge, hvordan teksten bliver en stemme for den generation, der er unge netop nu.

- ◆ I »Jeg vælger Valencia« følger vi jegfortællerens hverdag med hendes forældre. Som handlingen skrider frem opstår der nærmest et kontrapunktisk forhold mellem jegfortællerens liv og hendes hverdagsiagttagelser og anekdoter om forældrene. Find citater der beskriver jegfortællerens liv og citater, hvor jegfortælleren iagttager sine forældres hverdagsliv. Opstil disse citater i et tokollonenotat. Jegfortællerens hverdag versus forældrenes.
- ◆ Hvad siger ovenstående opgave om forfatterens billede på den unge jegfortæller?
- ◆ På den sproglige side i »Jeg vælger Valencia« findes der ligesom i handlingen markører, der viser, at der her er tale om en moderne tekst. Find eksempler på sproglige virkemidler, der giver dette indblik.
- ◆ Hvordan lykkes det forfatteren at tegne et billede af ungdommen anno 2015? Har hun fat i nogle tidstypiske problematikker og /eller tendenser?
- ◆ Kan der findes en sammenhæng mellem forsidebilledet og »Jeg vælger Valencia«. Hvis ja, hvilken?

Mordet i Vestermarie

I »Mordet i Vestermarie« bliver det at vælge helt aktuelt, idet tekstens struktur bygger på læserens valg.

- ◆ Lad eleverne notere deres valg af tekstvej under deres læsning.
- ◆ Efter læsningen kan eleverne ud fra notaterne reflektere over, hvorfor de har valgt, som de har gjort, og om tekstens handling og eventuel dennes indledning kan have haft indflydelse på valgene.
- ◆ Ud fra ovenstående opgaver er det interessant, at eleverne i grupper præsenterer og sammenligner deres arbejde, og derpå sammen reflekterer over, hvorvidt valget egentligt er frit, eller om og eventuelt med hvilke virkemidler forfatteren påvirker læserens ageren i meddigtningen.

Sommerdrengene

- ◆ Lad i grupper eleverne læse uddraget af »Sommerdrengene«. Derpå skal de lave en sproglig analyse, så de får en fornemmelse af, hvordan direkte tale er blandet med beskrivelser, en førstepersonsfortæller og en tredjepersonsfortællers synsvinkel. Hvad gør det for vores oplevelse af både stil og indhold, at den sproglige stil ikke er stram og ensartet?
- ◆ Hvad er der på spil i romanuddraget? Hvilke personer møder vi? Hvordan kan de hver især karakteriseres, og hvordan er deres indbyrdes forhold? - Lad her eleverne være tekstnære, så de fx oplever, hvordan de mange gentagelser af ordet »vi« og »Anna og Kille« viser, hvordan Anna og Kille er i en tæt relation til hinanden.
- ◆ Generelt bygger »Sommerdrengene«s sprog og stil på ideen om *showing not telling* – et stilistisk virkemiddel, der efterlader uendeligt mange tomme pladser til læserens med-

digting. Hvordan kommer dette til udtryk i romanudraget her?

- ◆ Efter en opsamling i plenum af arbejdet med ovenstående punkter, kan eleverne skrive en indledning eller en afslutning på udraget, hvor de både handlingsmæssigt, personkarakteristisk og sprogligt rammer tonen i værket. Dette kan foregå som procesorienteret skrivning, hvor eleverne giver respons på hinandens skrivearbejde, hvorefter de finpudser og færdiggør meddigtningen. Teksterne læses højt i klassen.
- ◆ Hvordan aktualiseres tematikken valg i »Sommerdreng«?
- ◆ Der findes en litteraturliste til hele værket *Sommerdreng* med flere spændende opgaver, hvis klassen efter endt arbejde med *Jeg vælger uden filter* skulle have lyst til at dvæle ved og gå i dybden med et enkelt værk. Find henvisningen til denne i litteraturlisten bagerst.

Frierfødder

- ◆ Hvad vil det sige at være på frierfødder? Undersøg titlen og lav en associationsrække over denne.
- ◆ Inden det egentlige analysearbejde kan hver enkelt elev øve en højt læsning af teksten for at komme ind på, hvad den handler om. Lad eleverne læse de indøvede tekster højt for hinanden – her vil det blive tydeligt, hvordan mødet med forskellige læsere giver den samme tekst forskelligt fokus. En tydeliggørelse af det oplæg læreren måske tidligere i forløbet har holdt omkring receptionsæstetik. Se opgaverne til »Gør noget« ovenfor.
- ◆ Hvordan skiller denne tekst sig ud fra andre udvalgte tekster i denne litteraturliste? Hvordan handler den om valg? Hvem skal træffe et valg her?

- ◆ Lav en analyse af tekstens sproglige stil:
 - Hvordan kan hhv. indledningen og afslutningen beskrives?
 - Noget er skrevet med versaler. Stil skarpt på, hvad det gør ved en højtlesning. Og på, hvorfor netop disse ord er fremhævet.
 - Teksten har en højtidelig klang. Hvad er det, der skaber denne? Bid mærke i ordklasser, ordvalg og ordstillinger.
- ◆ Skriveøvelse 1: Omskriv teksten til en sms.
- ◆ Skriveøvelse 2: Skriv svar-sms til frier-teksten.
- ◆ Lad eleverne undersøge kærestebrevets litterære historie og lad dem ud fra dette lave en perspektiverende og komparativ analyse af det sproglige niveau i hhv. fx 1700-1800-tallets kærestebreve, i teksten »Frierfødde« og i de sms'er, som de netop selv har forfattet. Se mere konkret inspiration i internetlinket i litteraturlisten. Eleverne kan videre i denne forbindelse forsøge at sætte den sproglige analyse i en litteraturhistorisk og diskursiv sammenhæng. Hvordan hænger fx de mere flygtige og kortfattede sms'er sammen med nutidens samfund? Etc.
- ◆ På Bakkehusmuseet i København findes endvidere muligheder for at arrangere oplæg og undervisning i breves betydning i romantikken, hvis en tur ud af huset eller en gæstelærer kunne være sagen i det perspektiverende arbejde. Se internetkilde bagerst.

Ekstraopgaver

- ◆ Skriv et digt, hvor alle vers indledes med »jeg vælger«. Øvelsen giver plads til den subjektive dimension i en skriveproces.
- ◆ Skriv et essay under titlen »jeg vælger uden filter«. Øvelsen giver atter plads til det subjektive, og elevernes blik for gen-

remæssige træk bliver skærpet. Arbejdet her kræver muligvis en lærerintroduktion til essaygenren.

- ◆ Tag et nyt forsidefoto til antologien. Eleverne kan præsentere disse for hinanden og argumentere for sammenhængen mellem titel, indhold og foto. Hvilket udtryk giver elevernes forsider ifht. værkets oprindelige?

Litteraturliste

Skønlitteratur

Jeg vælger uden filter. Digte og korttekster af nyere danske forfattere (2015). Høst og Søn.

Faglitteratur

Andersen, Lisa Gardum og Bjerrum, Maria Louise Bjørn (2015):
Litteraturguide til Drengene/Sommerdrengene. Høst og Søn

Fibiger, Johannes (2008): *Litteraturens tilgange*. Gyldendal Akademisk.

Iser, Wolfgang (1996): »Tekstens appelstruktur« i Michael Olsen og Gunver Kelstrup, red.: *Værk og læser*. Borgen

Jelsbak, Torben (2012): »Stil« I Kjældgaard, Møller m. fl. (red.): *Litteratur. Introduktion til teori og analyse*. Aarhus Universitetsforlag

Ringgaard, Dan (2012): »Creative writing« I Kjældgaard, Møller m. fl. (red.): *Litteratur. Introduktion til teori og analyse*. Aarhus Universitetsforlag

Internetkilder

http://www.ptt-museum.dk/dyn/files/normal_items/121-file/dfe_samlet.pdf

<http://www.bakkehusmuseet.dk/>

Følg med om nyt inden for børnelitteraturen på vores blog:
laerervaerelset.dk

